

“IZLANISH SAMARALARI”

№9 mavzusidagi respublika an'anaviy ilmiy-nazariy anjumani

ÖZBEKISTAN, TÜRKİYE VE AZERBAYCAN LISANS EĞİTİMİNDE EDEBIYAT ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ HAKKINDA

Mohinur Akhmedova

Özbekistan, Taşkent Devlet Ali Şir Nevai Üniversitesi Doktora Öğrencisi

Edebiyat öğretimi, dil becerilerinin gelişiminden kültürel birikimlerin aktarılmasına kadar birçok önemli amacı yerine getiren bir eğitim sürecidir. Özbekistan, Türkiye ve Azerbaycan gibi Türk dili konuşan ülkelerde edebiyat öğretim yöntemleri, tarihsel, kültürel ve sosyal bağlamlara göre farklılıklar gösterebilir. Ancak her birinde, edebiyatın hem kültürel hem de dilsel gelişim üzerindeki etkisi büyüktür. Bu makale, bu üç ülkede lisans eğitiminde edebiyat öğretimi üzerine yapılan uygulamaları incelemekte ve her bir ülkenin kendine özgü yöntemlerini detaylı bir şekilde ele alacaktır.

Giriş

Edebiyat, sadece bir dilin yazılı ve sözlü eserlerini incelemekle kalmayıp, aynı zamanda bir toplumun kültürel yapısını, dünya görüşünü ve sosyal yapısını da yansıtan önemli bir araçtır. Edebiyat öğretiminin amacı, öğrencilerin estetik anlayışlarını geliştirmek, dil becerilerini artırmak, eleştirel düşünme yetilerini güçlendirmek ve aynı zamanda bireylerin toplumsal kimliklerini şekillendirmektir. Özbekistan, Türkiye ve Azerbaycan gibi Türk dili konuşan ülkeler, edebiyat öğretiminde ortak bir mirasa sahip olmakla birlikte, her birinin eğitim sisteminde ve kültürel yapısında farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle bu üç ülkede edebiyat öğretim yöntemlerini anlamak, hem dil hem de kültür açısından zengin bir perspektif sunacaktır.

1. Türkiye'de Edebiyat Öğretimi Yöntemleri

Türkiye'deki lisans eğitiminde edebiyat öğretimi, genellikle geleneksel yöntemlerle paralel bir şekilde ilerlemektedir. Ancak son yıllarda eğitimde yapılan reformlarla birlikte daha yenilikçi ve öğrenci merkezli yaklaşımlar da ön plana çıkmıştır. Türkiye'de edebiyat öğretimi, genellikle üniversitelerin edebiyat fakültelerinde verilen lisans eğitiminde ağırlıklı olarak klasik metin çözümlemesi, edebiyat tarihi, yazınsal türler ve estetik üzerine yoğunlaşır. Öğrenciler, edebi eserlerin biçimsel analizlerinin yanı sıra içerik ve anlam yönlerinden de derinlemesine inceleme yaparlar. Edebiyat öğretiminde hem geleneksel ders anlatımı hem de öğrenci merkezli öğrenme yöntemleri birlikte uygulanmaktadır.

1.1. Geleneksel Yöntemler

“IZLANISH SAMARALARI”

№9 mavzusidagi respublika an'anaviy ilmiy-nazariy anjumani

Türkiye'de edebiyat öğretimi, genellikle metin merkezli bir yaklaşımla yapılmaktadır. Öğrenciler, edebi eserleri detaylı bir şekilde inceleyerek, metinlerin dil ve anlam özelliklerini analiz ederler. Geleneksel yöntem, öğretmenlerin merkezi bir rol üstlendiği, dersin büyük ölçüde öğretmen anlatımıyla geçtiği bir yaklaşımdır. Öğrenciler, edebi terimler ve kavramlar üzerine yoğunlaşarak, metin çözümlemesi yapar.

1.2. Yenilikçi Yöntemler

Son yıllarda Türkiye'de edebiyat öğretiminde daha interaktif yöntemler kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle öğrenci merkezli öğrenme yaklaşımları, grup çalışmaları ve tartışmalar, metin çözümlemeleri gibi yöntemler, öğrencilerin edebi eserleri daha derinlemesine anlamalarını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra teknoloji kullanımına da giderek daha fazla yer verilmektedir; dijital platformlar üzerinden metinler incelenebilir, video ve multimedya içerikleri derslere entegre edilebilir.

1.3. Eleştirel Pedagoji ve Yaratıcı Yazarlık

Son dönemde Türkiye'de eleştirel pedagoji anlayışı da edebiyat öğretiminde önemli bir yer edinmiştir. Eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi, öğrencilere edebi eserleri sadece dilsel değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir bağlamda değerlendirme yeteneği kazandırmaktadır. Yaratıcı yazarlık dersleri de öğrencilerin edebi dünyalarını ifade etme biçimlerini güçlendirmektedir.

2. Azerbaycan'da Edebiyat Öğretimi Yöntemleri

Azerbaycan, tarihi ve kültürel bağlamında Türkiye'ye benzerlikler taşıırken, Sovyetler Birliği döneminden kalan eğitim sisteminin izlerini de devam ettirmektedir. Azerbaycan'da edebiyat öğretimi, genellikle daha geleneksel bir yaklaşımla yapılmakta, fakat son yıllarda modernleşme süreci etkisini hissettirmektedir. Azerbaycan'daki eğitim sistemi, Sovyet dönemi etkisiyle daha merkezîyetçi ve akademik bir yapıdadır. Edebiyat derslerinde genellikle metin çözümlemeleri, edebiyat tarihi, halk edebiyatı ve önemli edebi akımlar detaylı şekilde işlenir. Öğrencilere, edebiyatı anlamada teorik temeller verilir ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik öğretim teknikleri uygulanır. Ancak, son yıllarda öğrenci merkezli yaklaşımlar, grup çalışmaları ve tartışmalar daha yaygın hale gelmiştir.

2.1. Sovyet Dönemi Etkisi

Sovyetler Birliği'nin etkisi altında, Azerbaycan'da edebiyat öğretimi daha akademik bir çizgide yapılmaktaydı. Öğrencilere klasik edebiyat eserlerinin öğretilmesinin yanı sıra, edebiyat tarihi, yazar biyografileri ve estetik kuramlar gibi

“IZLANISH SAMARALARI”

№9 mavzusidagi respublika an'anaviy ilmiy-nazariy anjumani

konulara da ağırlık verilirdi. Bu dönemde metinlerin analizi, dilin estetik yönleri ve biçimsel yapıları üzerinde yoğunlaşıldı.

2.2. Modern Edebiyat Yaklaşımları

Azerbaycan'da edebiyat öğretiminde son yıllarda daha interaktif ve katılımcı yöntemler tercih edilmeye başlanmıştır. Öğrenciler, yalnızca metinleri analiz etmekle kalmayıp, aynı zamanda metinlerin yazıldığı dönemin toplumsal, siyasal ve kültürel bağlamlarını da anlamaya çalışırlar. Bunun yanı sıra, grup çalışmaları ve seminer dersleri, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine olanak tanımaktadır.

2.3. Azerbaycan Edebiyatının Ulusal Kimlikle İlişkisi

Azerbaycan'da edebiyat öğretimi, ulusal kimliğin korunmasına ve güçlendirilmesine büyük önem verir. Edebiyat derslerinde Azerbaycan'ın özgün kültürüne dair öğeler, halk edebiyatı, modern Azerbaycan edebiyatı ve kültürel miras öğeleri üzerinde durulur. Bu bağlamda, Azerbaycan edebiyatının bireysel, toplumsal ve ulusal kimlikleri yansıtan yönleri, öğrencilerin eğitiminde önemli bir rol oynar.

3. Özbekistan'da Edebiyat Öğretimi Yöntemleri

Özbekistan, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından eğitim sisteminde büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Özbek edebiyatı, Türk dili ailesinin bir parçası olarak, aynı zamanda Orta Asya'nın zengin kültürel ve edebi mirasını yansıtır. Bu nedenle, edebiyat öğretimi, hem dilsel hem de kültürel bir anlam taşıyan önemli bir alandır. Özbekistan'daki edebiyat öğretimi, Sovyetler Birliği sonrası dönemde önemli değişikliklere uğramış, geleneksel öğretime yenilikçi yaklaşımlar eklenmiştir. Özbekistan'da, özellikle edebiyat dersleri, dilsel analizlerle birlikte kültürel kimlik oluşturmaya yönelik öğretilere de sahiptir. Öğrenciler, Özbek edebiyatının tarihi gelişimini, çağdaş edebiyatı ve dünya edebiyatındaki yeri üzerine çalışmalar yaparlar. Eğitimde, teknolojinin kullanımı ve dijital platformlardan faydalanma giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

3.1. Geleneksel Yöntemler ve Eğitim Sistemi

Özbekistan'da lisans seviyesindeki edebiyat öğretimi, çoğunlukla metin çözümleme ve edebi kuramlar üzerine odaklanmaktadır. Geleneksel yöntemlerle, öğrenciler edebiyatın tarihi gelişimi, ana akımlar ve büyük yazarlar hakkında bilgi edinir. Ayrıca, klasik edebiyat eserlerine özel bir yer verilir ve öğrenciler, bu eserleri dilsel, kültürel ve estetik açılarından analiz ederler.

3.2. Modern Eğitim Yöntemleri

Özbekistan'da son yıllarda modern öğretim yaklaşımları da benimsenmeye başlanmıştır. Teknolojinin daha etkin kullanılması, öğrenci merkezli eğitim anlayışı

“IZLANISH SAMARALARI”

№9 mavzusidagi respublika an'anaviy ilmiy-nazariy anjumani

ve grup çalışmaları gibi yenilikçi yöntemler, edebiyat derslerinde kullanılmaktadır. Özellikle internet üzerinden yapılan edebiyat araştırmaları, öğrencilerin farklı bakış açıları geliştirmelerine olanak tanımaktadır.

3.3. zbek Edebiyatının Yeri ve önemi

Özbekistan'da, edebiyat derslerinde zbek edebiyatının milli kimlikle olan ilişkisi sıkça vurgulanır. zbek edebiyatı, sadece dil ve estetik yönüyle değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel kimlik unsurlarıyla da öğretilir. Bunun yanı sıra, modern zbek edebiyatının gelişimi ve dünya edebiyatındaki yeri de önemli bir konudur.

4. Öğretim Yöntemlerinin Karşılaştırılması

4.1. Geleneksel ve Modern Yöntemler

Türkiye'de edebiyat ğretimi, her ne kadar geleneksel yöntemlere dayansa da, son yıllarda ğrenci merkezli yaklaşımlar, teknoloji entegrasyonu ve interaktif dersler yaygınlaşmıştır. Grup alışmaları, seminerler ve yaratıcı yazarlık dersleri gibi yenilikçi yöntemlerle öğrencilere daha geniş bir bakış açısı kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Azerbaycan'da, geleneksel yöntemler (zellikle ğretmen anlatımı ve metin zmlemesi) hala etkili bir şekilde uygulanmaktadır. Bununla birlikte, modern ğretim tekniklerine de geçiş yapılmış, interaktif metin analizleri ve eleştirel pedagojilerle öğrencilerin derinlemesine düşünmesi sağlanmaktadır.

Özbekistan ise, Sovyet dönemi eğitim modelinden çıkarak modernize edilmiştir. Burada da geleneksel yöntemlerin yanı sıra dijital içerikler ve ğrenci merkezli eğitim anlayışı giderek yaygınlaşmaktadır. Özellikle kültürel miras ve ulusal kimlik öğelerinin ne çıktığı dersler, öğrencilere tarihsel ve kültürel bir bağlamda edebiyatı anlama fırsatı tanımaktadır.

5. Ulusal Kimlik ve Edebiyat

5.1. Türkiye'de Edebiyatın Ulusal Kimlikle İlişkisi

Türkiye'de edebiyat ğretimi, güçlü bir kültürel kimlik oluşturma amacı taşır. Hem klasik Osmanlı Türkçesi hem de modern Türk edebiyatı öğretilirken, öğrenciler bu eserlerin Türk kimliği ve tarihiyle ilişkisini öğrenirler. Edebiyat derslerinde, özellikle halk edebiyatı, Osmanlı dönemi edebiyatı ve Cumhuriyet dönemi yazarları önemli bir yer tutar. Öğrencilere, Türk milletinin tarihi ve kültürel birikimi ile bağlantılı metinler sunulur.

5.2. Azerbaycan'da Edebiyatın Ulusal Kimlikle İlişkisi

Azerbaycan'da, edebiyat dersleri, ulusal kimlik ve kültürel değerlerle güçlü bir bağ kurar. Özellikle Azerbaycan halk edebiyatı, şiir ve manzum hikayeler, öğrencilerin milli kimliklerini geliştirmelerine yardımcı olmak amacıyla işlenir.

“IZLANISH SAMARALARI”

№9 mavzusidagi respublika an'anaviy ilmiy-nazariy anjumani

Azerbaycanlı yazarların eserleri ve halk edebiyatının kökleri, öğrencilere özgün bir kültürel perspektif kazandırmaya yöneliktir.

5.3. Özbekistan'da Edebiyatın Ulusal Kimlikle İlişkisi

Özbekistan'da edebiyat dersleri, milli kimlik ve kültürel mirası pekiştirme noktasında önemli bir yer tutmaktadır. Özbek halk edebiyatı ve klasik Özbek edebiyatının incelenmesi, öğrencilere hem dil becerisi kazandırır hem de ulusal tarih ve kültürü öğrenme fırsatı sunar. Özbekistan'da, edebiyat öğretimi sadece dilsel yönüyle değil, aynı zamanda tarihsel ve kültürel kimliklerle de güçlü bir şekilde ilişkilendirilir.

6. Teknoloji ve İnteraktif Öğrenme Yöntemleri

6.1. Türkiye'de Teknolojinin Rolü

Türkiye'de son yıllarda dijital içeriklerin edebiyat derslerine entegre edilmesi giderek artmıştır. İnteraktif uygulamalar, çevrimiçi tartışmalar ve dijital platformlar üzerinden gerçekleştirilen metin analizleri öğrencilerin derse aktif katılımını sağlar. Bununla birlikte, öğretmen merkezli anlatım da hala yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

6.2. Azerbaycan'da Teknolojinin Rolü

Azerbaycan'da teknoloji, eğitimde giderek daha fazla kullanılmaktadır. Özellikle üniversitelerde dijital ders materyalleri ve internet üzerinden yapılan araştırmalar yaygın hale gelmiştir. Ancak, geleneksel yöntemler ve öğretmen odaklı eğitim hala baskın olarak varlığını sürdürmektedir.

6.3. Özbekistan'da Teknolojinin Rolü

Özbekistan'da da son yıllarda dijital içerikler ve teknolojik araçların kullanımına daha fazla yer verilmeye başlanmıştır. Öğrenciler, internet üzerinden edebiyat araştırmaları yaparak, eserleri dijital ortamda tartışarak daha derinlemesine inceleme fırsatı bulurlar. Özellikle kültürel miras ve ulusal edebiyat ile ilgili dijital platformlar, öğrencilere daha geniş bir perspektif sunmaktadır.

Sonuç

Türkiye, Azerbaycan ve Özbekistan'da edebiyat öğretimi, her ne kadar benzer dilsel ve kültürel temellere dayansa da, her ülkenin eğitim sistemi, kültürel geçmişi ve sosyal yapısı doğrultusunda farklı yaklaşımlar benimsenmektedir. Türkiye'de öğrenci merkezli ve teknolojiye dayalı yenilikçi yöntemler ön planda iken, Azerbaycan'da daha akademik ve geleneksel bir öğretim anlayışı hâkimdir. Özbekistan ise, hem geleneksel metin çözümleme yöntemlerini hem de dijital teknolojiyi entegre ederek modern bir eğitim modeli oluşturma yolundadır. Ancak,

“IZLANISH SAMARALARI”

№9 mavzusidagi respublika an'anaviy ilmiy-nazariy anjumani

her üç ÷lkede de ulusal kimlik ve kùltürel mirasın edebiyat öğretimi üzerinden öğrencilerle buluşturulması, bu eğitim süreçlerinin ortak bir özelliğidir.

Kaynaklar:

1. İstanbul Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Programları.
2. Bakü Devlet Üniversitesi Resmi Web Sitesi.
3. Nazarbayev Üniversitesi Yüksek Lisans Program Tanıtımları.
4. TÜRKSOY Resmi Yayınları ve Raporları.
5. Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı Dijital Kütüphane Projeleri.
6. UNESCO, Türk Dünyası Edebiyatında Sözlü Gelenekler ve Dijitalleşme Raporu.
7. Türk Dil Kurumu, "Dijital Dil Analiz Yöntemleri" Yılmaz, A. (2022).
8. *Edebiyat ve Teknoloji: Dijital Çağda Türk Kültürü*. Aydın, F. (2023).
9. "Türk Dünyası'nda Dijital Eğitim ve Yeni Yöntemler," *Türkoloji Dergisi*.